

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"



יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1103

מסכת שבת קכ"ח - קל"ד ♦ כלאים ה', ג' - ו', א'

בס"ד, כ' תמוז תש"פ

השבוע בגליון

- ♦ ההבדל בין מצוות ברית מילה למצוות שופר
- ♦ מצוות המציצה בברית מילה
- ♦ הרפואה המודרנית לפני 2000 שנה

♦ מדוע לא דחו חז"ל את קיום ברית מילה בשבת?

- ♦ הכנסת תפילין לבית חולים למחלות מדבקות
- ♦ לנהוג בתפילין בקדושה
- ♦ תפילין בלא הסח הדעת

בשורה לקוראי הגליון!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

תורתם של בעלי-בתים כפראג

תלמיד חכם, מקובל וצדיק היה רבי יוסף, חתנו של רבי יחזקאל לנדא, בעל נודע ביהודה, באותם ימים בהם התרחש המעשה, היה רבי יוסף אברך צעיר לימים, וכבר אז לא משה ידו מיד חותנו הגדול, אשר ביקש ממנו להתלוות אליו בכל מסעיו והיה משתעשע עמו בדברי תורה.

היה זה בחורף שנת תקט"ו, עת הוזמן רבי יחזקאל לכהן כרב בעיר פראג. רבי יחזקאל נסע לפראג ללא בני ביתו, כדי לבחון את המקום ולראות אם אכן חפץ הוא בנזר הרבנות של העיר הגדולה והמפורסמת. מה היה הדבר ששכנעו ליטול את המשרה על שכמו? על זאת ניתן ללמוד מגופו של המאורע.

כשיצא רבי יחזקאל לנסיעה הוא ביקש כמנהגו מחתנו המכונה "רבי יוסף הצדיק" שיתלווה אליו לדרך. עם בואם לפראג התמקמו האורחים



דף קל/א וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה למיתה

הכנסת תפילין לבית חולים למחלות מדבקות

פעמיים מובא במסכתנו המעשה ב"אלישע בעל כנפיים", אשר הלך עם תפילין בראשו חרף גזירת המלכות, ולבסוף נתפס על יד קסדור והתפילין נהפכו לכנפי יונה בידיו של אלישע, אשר הסירן מראשו רגע קט לפני שנתפס.

בדף מט/א הגמרא מספרת את המעשה על אודות אלישע בעל כנפיים, ובסוגייתנו היא שבה ושונה את המעשה באמרה, כי עם ישראל לא מסר את נפשו על מצוות התפילין כפי שמסר את נפשו על מצוות המילה, או אז הגמרא מספרת את מעשהו של אלישע בעל כנפיים.

הגאון מטשעבין זצ"ל ביקש להכריע בשאלה חמורה לאור דברי גמרתנו, כלהלן.

מעשה באדם שחלה במחלה מדבקת, והושם בהסגר בבית חולים למחלות מדבקות. חוקי המקום קבעו כי כאשר החולה עוזב את בית החולים, משמידים ושורפים את כל החפצים שהשתמש בהם בתקופת מחלתו, כדי למנוע את התפשטות המחלה, ואין מוציאים אף לא פריט בודד מבית החולים. הלה, ששומר תורה ומצוות היה, התחבט אם הוא רשאי להכניס את תפיליו אל המקום, אחר שידע מה יהא גורלן.

שאלה סבוכה זו הורצה בדחיפות אל רבי דוב בעריש ויינפלד, רבה של טשעבין, כדת מה לעשות. בגאונותו הרבה שוטט הגאון מטשעבין על פני רחבי התלמוד, ומצא ראייה לדבר במעשה המסופר כאן בגמרא על אלישע בעל כנפיים.

המעשה של אלישע, כאמור, הובא כהוכחה על אודות אי מסירת הנפש על מצות תפילין. רש"י מפרש, כי כוונת הגמרא היא שאלישע בלבד מסר נפשו, בניגוד ליתר בני דורו. ואילו בעלי התוספות מסבירים, כי הגמרא מביאה מעשה זה כדי להוכיח, שאפילו אלישע לא מסר נפשו

לעילוי נשמת

א"מ הר"ר **משה בעער** ז"ל בן ר' יהודה ז"ל

נלב"ע כ' בתמוז תשע"ג **תנצב"ה**

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו



לעילוי נשמת

הר"ר **אבנר רייכמן** ז"ל

ב"ר אברהם שלמה ז"ל
נלב"ע י"ט בתמוז תשנ"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ובתו
הר"ר **אשר ושושנה אורנשטיין** שיחיו



לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **יוסף פרושינובסקי** ז"ל

ב"ר שמואל זיינביל זצ"ל
נלב"ע כ"ג תמוז תשע"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י אחיו ידידנו ר' **שמה רשף** ה"ו
ומשפ' שיחיו - גבעתיים



לעילוי נשמת

מרת **שרה חיה שמלצר** ע"ה

ב"ר חיים ז"ל
נלב"ע כ"א בתמוז תש"ע

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידנו משפחת **שטמברגר** שיחיו



לעילוי נשמת

מרת **סוסיא (אניטה) וולף** ע"ה ב"ר טודרוס ז"ל

נלב"ע כ"ב תמוז תשע"ה **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו





על מצוות תפילין, שכן, כאשר נתפס על ידי הקסדור הזועם ונשאל מה יש בידו, היה לו להתריס כנגדו במצח נחושה ולומר בעזות דקדושה - תפילין!

לכאורה, על פי פירושם של בעלי התוספות יש לתמוה, כלום לא היה על אלישע לחשוש שהקסדור יכלה את זעמו בתפילין, יבזן וישפילן? הרי לנו, כי רשאי אדם לקיים מצווה, אף על פי שעל ידי כך תתבזזה התפילין.

ברם, שקל הרב מטשעבין בדעתו את הדברים שנית, וקבע כי אין לדמות בין המקרים. יש לחלק בין גרימת בזיון לתפילין בוודאות, לבין ספק שמא יגרם להן בזיון (עיי"ש שהוכיח את דבריו). אלישע בעל כנפיים לא היה בטוח כי הקסדור יבזה את התפילין, לא כן יהודי זה יודע היטב מה יהא גורל התפילין, ולפיכך הכריע הגאון מטשעבין זצ"ל - אין להכניס תפילין למקום זה! (שו"ת דובב מישרים ח"א סי' צ"ט). מעניין לציין את שכתב הש"ך (יו"ד סי' רפ"ו ס"ק ז', והובא גם שם), כי בקהילת קראקא ובקהילת פראג לא קבעו מזוזות בפתח שערי העיר, בין היתר מפני שהפורעים "בוודאי יטלוה ויבזוה", והש"ך אכן מסיק, כי אין לקבוע מזוזה במקום שתגיע לידי בזיון.

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' ד'), אשר עסק גם כן בנושא דומה מסביר, כי מן הסוגיה אותה למדנו לא מכבר, בה מבואר כי חובה להציל כתבי קדש מן הדלקה, אנו למדים, כי בוודאי אסור להכניס תפילין למקום הדליקה. אמנם, איסור זה הינו מדרבנן, שהרי אינו מאבדן בידיים, אך אין דוחים איסור, אפילו מדרבנן, כדי לקיים מצווה. לפיכך הורה, כי אין להכניס תפילין למקום שבו יאבדון.

[מלבד זאת הוא מוסיף, כי לדעתו הכנסת תפילין למקום שכזה אינה נחשבת "גרמא" אלא איבודן בידיים, מכיון שאין להן כל תקווה והרי זה איסור תורה. עיי"ש שהביא סיוע לדבר].

העצה המעשית הנהוגה במקרים אלו ל"ע היא, שחותרים בבית החולים על מסמך, בו קרובי החולה מתחייבים כי מיד בסיום שהותו בבית החולים, התפילין יוכנסו לכד חרס, יאטמו כראוי וילקחו לקבורה.

דף קל"א תפילין צריכין גוף נקי לנהוג בתפילין בקדושה

בגמרתנו אומר רבי ינאי, כי יש לקיים את מצוות התפילין ב"גוף נקי", כאלישע בעל כנפיים, שבזכות שנהג כן נעשה לו נס.

לדעת ה"מאירי", "גוף נקי" היינו: "צריך הנושאם להיות נקי מעבירות ומהרהורים רעים, שלא יתחלל שם שמים על ידו להיותו רשע בצורת צדיק". כך גם כותב בעל "שבלי הלקט" בשם הר"ר מנחם, ומביא ראיה מן הירושלמי (ברכות פרק ב') המספר, כי כאשר רבי ינאי חלה, נמנע שלושה ימים מהנחת תפילין, מפני שהחולאים נועדו למרק את האדם מעברותיו, ולאחר שלושה ימים הרגיש זכאי וטהור מעבירות.

לעומת זאת, לדעת רוב הראשונים, ה"חינוך", הריטב"א, הרמב"ן (בגמרתנו) והרא"ש (ראש השנה) "גוף נקי" היינו: שהאדם יפנה לצרכיו טרם הנחת התפילין. ה"חינוך" מוסיף, כי "אין העניין לומר, שצריכים גוף נקי מעבירות או מטומאה, כי כל אדם ואפילו טמא ובעל עבירות מחוייב במצוות תפילין... ואולי מתוך התמדתו במצוות התפילין, שהן זכרון גדול לאדם במלאכת שמים, ישוב מדרכו הרעה ויטהר מכל גילוליו".

תפילין בלא הסח הדעת: על המניח תפילין להזהר גם שלא להסיח דעתו מהן, כמבואר בגמרתנו (ועיי' תוס' ד"ה "שלא ישן", ריטב"א ור"ן), ולפיכך יש לברר, מה היא הגדרתו של הסח הדעת.

לדעת רבינו יונה (הובא בראש ברכות פרק ג'), על המניח תפילין להזהר שלא לנהוג בשחוק ובקלות ראש, אך הוא רשאי לעסוק במלאכתו ובאומנותו, אף על פי שאין דעתו על תפיליו, שאם לא כן, כיצד יתכן שבתקופת חכמי התלמוד הניחו תפילין כל היום.

ברם, ה"שאגת אריה" (סי' ל"ט) מוכיח, שהרמב"ם והרמב"ן חולקים וסוברים, כי על המניח תפילין לזכרון כל העת ולא להסיח את דעתו מהן, גם בשעה שעוסק במלאכתו, הא ראייה, שכתב הרמב"ם (הלכות תפילין פ"ד הל' ג'), כי אדם אפוף צער שדעתו אינה מיושבת עליו, פטור מן התפילין, מפני שוודאי יסיח דעתו מהן (ועיי' בשו"ת "פרי יצחק" ח"א סי' ה' וב"ישועות יעקב" סי' מ"ג שפלפלו בדבריו).

כיצד ניתן לקרוא קריאת שמע עם תפילין? השאלה המתבקשת היא, כיצד, איפוא, ניתן להתפלל ולקרוא קריאת שמע עם תפילין, הרי בשעה שהאדם מכוון בכל מחשבתו לקבל על עצמו עול מלכות שמים, הוא מסיח דעתו מן התפילין שעל ראשו.

להתרכז בשני דברים: ובכן, ה"פרי מגדים" (הובא ב"ביאור הלכה" סי' מ"ד) אכן כותב, כי מצווה מן המובחר שלא להסיח דעת מן התפילין, אף לא בעת קריאת שמע ותפילה. אדם מסוגל להתרכז, לכוון בדעתו לקבל עול מלכות שמים, ובד בבד לזכור שתפילין על ראשו ועל זרועו.

אולם, ה"משנה ברורה" אינו פוסק כמותו, אלא הוא מצטט את דבריו של בעל ה"אור זרוע" (סי' תקפ"ה), הובא בביאור הלכה שם), כי אי הסחת הדעת מן התפילין נדרשת, מפני שכל עוד היהודי מודע לקיומו, יראת ה' בלבו. כלומר, איסור הסח הדעות אינו מן התפילין עצמן אלא מתכליתן - קביעת יראת ה' בלב. לפיכך, המכוון בתפילתו, עד שאינו זוכר את תפיליו, הרי מכוון אל אלוקיו בכל לבו ובכל נפשו, וכהוגן עושה.

באכסנייתם בלא פרסום, והגאון פנה אל חתנו בבקשה: צא אל העיר ותור אותה למעני. בעיקר שים עינך על התושבים הגרים בה אם יודעי ספר המה או חלילה בורים ועמי ארצות הינם, ובהתאם לכך אחליט אם לקבל את נזר הרבנות בעיר זו. יצא רבי יוסף למלא את שליחות חותנו ושם פעמיו אל בית המזיגה היהודי שבעיר.

משכנש רבי יוסף אל בית המזיגה, הזמין כוסית משקה כנהוג והסב ליד אחד השולחנות כשהוא שוקע בעיון בספר שלפניו ועינו פקוהה גם על הנעשה בבית המזיגה, מבלי לגלות את זהותו. בתוך כך נכנס אל בית המזיגה חייט יהודי כדי לחמם את ליבו בשתיית כוסית אחר עמל יומו, ולהפיג את הציינה העזה הפושטת בגוף והחודרת לעצמות.

בעוד המוזג ר' לייבי הערה י"ש לכוסו של החייט, שמע רבי יוסף את החייט אומר לבעל בית המרזח: שמע נא! תמיהה גדולה היא בעיני דברי הרמב"ם בפרק א' מהלכות גניבה, דבריו שם נראים סותרים את דברי הגמרא אותה למדנו זה לא מכבר. תוך זמן קצר היו החייט ובעל בית המרזח שקועים בפלפול ליד חבית הי"ש.

היושבים בבית המזיגה לא עמדו מנגד, והצטרפו אף הם למשא ומתן התורני. לא עבר זמן רב ובוויכוח היו שקועים גם שלשה סנדלרים ושני נגרים. אלו טוענים ומצדדים לצד זה, ועמיתיהם מתחזקים בעמדתם ביתר שאת ומגבבים הוכחות וראיות לשיטתם.

גם בעלי המלאכה שנוספו ובאו לבית המזיגה לא עמדו שאננים, והצטרפו לדיון הסוער, תוך שהם מיטיבים את ליבם מפעם לפעם במשקאותיו של לייבי המוזג. רבי יוסף ישב כל העת במקומו והביט על הנעשה מן הצד, התבונן ולא הוציא הגה מפיו. אף שחפץ לומר את דעתו, שתק ולא התערב, כשהוא ממתין לראות כיצד יפול דבר.

הויכוח התארך עד שמורה השעות הראה כי השעה העשירית מתקרבת. אז קם אחד מהיושבים, ואמר: רבותי, רואה אני שאין אנו יכולים להגיע לעמק השווה, ואין אנו יודעים עם מי הצדק. אולם נמתין קמעה ומיד יעבור כאן ר' יעקב שומר הלילה והוא הוא שצריכנו בספק. פנו בעלי המלאכה וההגודלו קבוצות קבוצות, חלקם המשיכו לדון ברמב"ם מהלכות גניבה, והאחרים שוחחו על דא ועל הא. כאשר בא ר' יעקב שומר הלילה, התחדש הויכוח בעוצמה רבה. בסיום הדיון סיכם רבי יעקב את הצדדים וביקר את הסוגיה כאחד הגדולים בתורה. סידר את השיטות, יישב את דברי הראשונים, האיר את עיני המתווכחים והעמיד את דברי הרמב"ם על מכונם. משראו זאת הנוכחים נפרדו זה מזה והלכו לבתיהם.

רבי יוסף הצדיק שב אל חותנו בשמחה כדי לספר לו מי הם ה"בעלי בתים" של פראג. מששמע רבי יחזקאל על חייטי העיר ונגריה, נרתע. לא חשבתו שכן יהיו פני הדברים, אך אם זהו המצב הרי לי סיבה חדשה שלא לקבל את כס ההוראה בעיר זו. כיצד איהו הרב בעיר שאלו הם בעלי המלאכה בה? **למחרת**, משנפגש הנודע ביהודה עם פרנסי העיר וראשיה חפץ לדחות את המשרה הרמה. אולם, בסופו של דבר גברה ידם של זקני העיר, שהצליחו להוכיח לנודע ביהודה שהוא יכול לכהן כרב גם בעיר שאלו הם בעלי הבתים בה, ואדרבא, דווקא צאן מרעיית כזה מתאים להיות בעיר בה יכהן כבוד רבנו כמרא דאתרא.

מעשה זה נמסר מצאצאיו של "רבי יוסף הצדיק" איש מפי איש, והוא מלמדנו לקח חשוב ביותר: כל ברי כי החייט הפראגי ורעהו הנגר לא עסקו כל היום בתורה, הם היו טרודים בהשגת טרף לביתם ובהבאת פת לפי עולליהם, ועם כל זאת יכלו לשאת ולתת בתורה כבקניאים ורגילים. מניין הגיעו לכך? התשובה לפרש הדבר נעוצה במציאות פשוטה ביותר: קביעות וחשיבות. לימוד של שיעור ועוד שיעור, יום אחר יום, ורצון עז להבין את הנלמד ולגדול בתורה הנחה אותם בדרךם, והדיעה המושרשת כי התורה היא העיקר וכל השאר. כה הרב...



דף קלב/א וביום... ואפילו בשבת

מדוע לא דחו חז"ל את קיום ברית מילה בשבת?

חז"ל תקנו כי בראש השנה שחל בשבת לא יתקעו בשופר, ובשבת של חג הסוכות לא יטלו ארבעת המינים, שמא אדם יטלטל את השופר ואת הלולב ברשות הרבים ארבע אמות ונמצא עובר על איסור תורה.

מאידך, גמרתנו מאריכה בביור מקורה של ההלכה הידועה, שאין דוחים ברית מילה של תינוק שנולד בשבת, והיא מסיקה כי הלכה זו נדרשת מן הפסוק "ביום" ודרשו חכמים, "ביום - אפילו בשבת", וכלשון המשנה: "עושין כל צרכי מילה בשבת".

ההבדל בין מצוות ברית מילה למצוות שופר: רבותינו הראשונים עומדים על ההבדל בין מצוות ברית מילה לבין מצוות שופר וארבעת המינים, הלמאי חכמים לא הורו על דחיית ברית מילה שנועדה להתקיים בשבת, כפי שביטלו מצוות שופר וארבעת המינים בשבת. דברי הראשונים פרוסים על מרחבי הש"ס, וליקטנו מדברי אחדים מהם לרגל סוגייתנו העוסקת במילה בשבת.

ברית מילה מסורה בידי המוהלים: בעלי התוספות (מגילה ד/ב ד"ה ויעבירנה) מבארים, כי "גדולה מילה שיי"ג בריתות נכרתו עליה". בנוסף לכך, ברית מילה מתקיימת על ידי המוהלים בלבד, ואין לחשוש שמומחים אלו ייכשלו בטלטול ברשות הרבים. לא כן מצוות נטילת ארבעת המינים ותקיעת שופר מסורות לכל, וחשש ההכשלות הוא המונע.

הר"ן (ראש השנה דף ח/א מדפי הרי"ף) כותב ביאור דומה. במצוות המועדים טרודים כל בית ישראל, ואין האחד שם לב על רעהו להזהירו לבל יכשל. שונה היא מצוות המילה, אשר בעת קיומה הסובבים את האב יכולים להשיג לבל יכשל, ואין צורך לתקן תקנות כדי למנוע מכשול.

ראשונים אחרים (ריטב"א סוכה מג/א; המאירי מגילה ד/ב) מבארים, כי מצוות המילה היא מלאכה מדאורייתא, שאסור לעשותה בשבת, ואף על פי כן התורה התירתה; לא באו חכמים לדחותה, כדי למנוע חשש עבירה על איסור אחר.

ריטב"א נוקט (שם, על פי המבואר בסוכה שם), כי ההבדל העיקרי בין המצוות נעוץ בכך, שקיום מצוות שופר וארבעת המינים תלוי בתאריך החודש, ובמקומות רבים בני חוץ לארץ לא היו בקיאים בקביעות החודש, מפאת המרחק הרב מארץ ישראל, ולפיכך עשו שני ימים טובים מחמת הספק. נמצא, שמצוות השופר והלולב שקיימו היו על צד הספק. במצווה מעין זו חכמים החליטו כי יש לגדור גדר מפני מכשול ולהורות כי אין לקיימה בשבת. ריטב"א מסביר, כי אמנם היו מקומות שהיו בקיאים בקביעות החודש, אך חכמים לא חילקו בגזירתם, כדי שלא תראה תורתנו כשתי תורות ח"ו.

לעומת זאת, במצוות מילה אין ספקות, שאינה תלויה בקביעות החודש אלא ביום השמיני ללידתו של התינוק, ולפיכך חכמים לא דחו קיום מצווה זו בשבת.

חתם סופר בסוגייתנו שואל, כי לכאורה גם מצוות ברית מילה מתקיימת בתנאי ספק, שכן, קיים חשש שמא התינוק הוא "נפל" וכמבואר בסוגייתנו אין בו מצוות מילה. אם כן, יש מקום לחכמים לגזור, שלא ימולו בשבת. אולם, הוא מבאר, כי חשש "נפל" בתינוקות אינו ספק מבוסס, מפני שמיעוט התינוקות בלבד הם נפלים, ואין לחוש לספק זה [כי אם מדרבנן, לדעת רשב"ג], אשר אינו דומה לספקם של בני הגולה בעת ששמרו יום טוב יומיים, ואכן לא ידעו אם חג הוא או יום חול [ראה עוד "מאורות הדף היומי" כרך ו' בבא בתרא עמוד ס"ו - "יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה" - באלו אופנים?].

דף קלב/ב האי אומנא דלא מייץ

מצוות המציצה בברית מילה

אחת לתקופה מתפרסמות מודעות על ידי רבנים יושבים על מדין, כי אין לשנות מאום בפעולת המציצה הנעשית בברית המילה על ידי המוהל. על מקור פעולת המציצה ועל הפולמוס שהתעורר בגין כך, במאמר שלפנינו.

במשנתנו נאמר כי בברית מילה הנערכת בשבת "מוהלין ופורעין ומוצצין". רב פפא אומר, כי מוהל שלא מצץ את מקום המילה, יש למנוע ממנו למול תינוקות, מפני הסכנה. לאמר, פעולת המציצה מונעת סכנה מן הרך הנימול.

המציצה היא חובה, וכך נפסק להלכה (רמב"ם הל' מילה פרק ב' הל' ב'; טוש"ע י"ד סי' רס"ד סעי' ג'), אך סביב דבריו של רב פפא התפתח הדיון מה מקורה של פעולת המציצה, ובספרי הפוסקים אפשר למצוא דעות קוטביות, החל מפוסקים הסוברים, כי הלכה למשה מסיני היא! וכלה בפוסקים הסוברים כי אין כל מצווה בכך, כי אם מניעת סכנה מן היילוד. מעיון בדברי הר"ן (לעיל קלב/ב) עולה, כי הוא הסתפק בדבר [לגבי תינוק שנימול בשבת והמוהל פרע ולא מצץ, אם חוזר על ציצין שאינם מעכבין את המילה]. עם זאת, גדולי הפוסקים בכל הדורות כותבים, כי גם אם המציצה נקבעה מחמת צורך רפואי, היא נקבעה כחובה לעולם ואין בכחנו לערער עליה. לגבי אופי הסכנה הנשקפת לרך הנימול ואשר מפניה יש לבצע מציצה, נאמרו בראשונים ביאורים אחדים (רמב"ם שם; זכור הברית סי'

דרך זו הובילה אותם להיות "בעלי בתים" שהנודע ביהודה חשב שאין הוא ראוי להיות רבם. יתן ה' שנזכה לעסוק בדברי תורה בדבקות ובהתמדה, ועל ידי כך נזכה לגדול בתורה ולנחול חלק בקדושתה. אמן.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה כטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. טפס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף קכט/ב דנפיק ביה זיקא ושמיה טבוח
"זמן מתן תורתנו" ממש

נאמר בגמרתנו, שאין להקזיז דם בערב חג השבועות, מפני שבזמן מתן תורה היתה סכנה ששד ושמו 'טבוח' יעניש את ישראל אם לא יקבלו את התורה. חכמי המחשבה תמהים: וכי מה ענין זה לזמננו אנו? מכאן הם מסיקים, כי זמני המועדים אינם רק "יארציטי" למועד המקורי, אלא מתעוררת בו ההשפעה דאז. כביכול מעגל השנה סובב סביב ומשיב אותנו אל הזמן ההוא עצמו. ולפיכך, אין חג השבועות מדי שנה רק יום שבו ניתנה התורה בעבר, אלא, "זמן מתן תורה" האידינא ממש!...

דף קכט/ב יומא דמפגרי ביה רבנן

שמונה שעות תורה - ב"בין הזמנים"

ימי החופש נקראים 'ימי דפגרא'. בעלי התוספות מבארים, כי זהו הזמן בו 'תשש כוחם והיו מתחלשין ולא יכלו למיגרס'. מעשה בבחור אחד ששאל את פי החזון איש זצ"ל כמה שעות עליו ללמוד ביומי דפגרא. ענהו החזון

שלמות

הגמרא המושלמת המחבבת את הש"ס על לומדיה

לראשונה: מוצא מנקד מפוסק נתן השק ללימוד



להזמנות: 02-804-3333



י"ג בשם כללי המילה לר"י הגוזר, וראה ב"תפארת ישראל" על המשניות בבעז אות א, ובהרחבה במאמרו של הרב ד"ר מ. הלפרין המצויין בסוף המאמר).

לכאורה קיימת הוכחה ברורה שאין בפעולה זו אלא משום מניעת סכנה, שאם מצווה היא, מדוע רב פפא לא אמר שהנמנע מביצועה ייאסר עליו למול מפני שביטל מצוות מילה! ברם מהרי"א אסאד (שו"ת יהודה יעלה סי' רנ"ח) דוחה ראייה זו, מפני שנימוק הסכנה חריף יותר, והוא כולל מקרים נוספים שלא היו כלולים בדבריו, לו היה מנמקם בכך שפעולת המציצה היא מצווה. למשל, בתינוק הזקוק להטפת דם ברית בלבד, המציצה אינה מצווה, אך הסכנה קיימת. זאת, ועוד: מפני ביטול מצווה לא היו מסלקים את המוהל מיד, אלא לאחר שהוחזק בכך שלש פעמים, לא כן מפני הסכנה מסלקים אותו מיד.

צורת המציצה המקובלת מאבותינו מדורי דורות היא "מציצה בפה". ידיעה זו מפורשת בספרי הראשונים והפוסקים, כמוסכמה שאין חולק עליה (עיי' שבלי הלקט הל' מילה אות ז; תניא רבתי אות צ"ו; עיטור ש"ג הל' מילה ח"ד ורמ"א יו"ד סי' רס"ה סעי' י'). לפני כמאתיים שנה רוח ההשכלה החלה לפעפע, ואחד מן הדגלים שהרימו הללו על נס היה, כי לפי הרפואה המתקדמת, בת ימיהם, המציצה אינה מועילה ואדרבה - מזיקה, ולפיכך, יש לבטלה. עיקר טענתם היתה, כי יש לבטל את המציצה בפה ולבצעה באמצעות כלי, מחשש להעברת זיהומים מן המוהל אל הנימול.

על נושא זה נשתברו קולמוסים רבים, ותשובות רבות נכתבו בעניין. בעל שדי חמד ייחד קונטרס שלם (במערכת מילה) העוסק בנושא, בו קיבץ מכתבים מגדולי דורו על נידון זה, וכמוהו עשו גדולי ישראל נוספים.

ביטול המציצה באופן מוחלט לא נידון על ידי גדולי ישראל כלל, ודיונם התמקד בשאלה אם יש להקפיד על מציצה בפה דווקא, או שמא אפשר לקיים פעולה זו באמצעות כלי, שפופרת, או לחילופין, ניקוי הדם באמצעות צמר גפן חלף פעולת המציצה.

היו שנטו להתיר לספוג את הדם באמצעות ספוג, על ידי לחיצת הספוג על מקום המילה, כדי להוציא את הדם, שהרי זו היא המטרה הרפואית של המציצה "שיצא הדם ממקומות רחוקים" (רמב"ם שם) ולדעתם, די בכך כדי לקיים מטרה זו. על לשון "מציצה" הם כתבו, כי היא מלשון מיצוי הדם ממקום המילה ("יד אליעזר" סי' נ"ה).

אולם, רבים מגדולי ישראל לא הסכימו לפרש בדוחק את לשון "מציצה", אשר משמעותה הפשוטה והרווחת היא מציצה פשוטה כמשמעה, ניקה ומשיכה ולא סחיטה (שו"ת בנין ציון סי' כ"ג, כ"ד). עם זאת הם הסכימו, כי בשעת הדחק אפשר לקיים את המציצה באמצעות שפופרת, אשר בתוכה צמר גפן, כדי למנוע מגע וקשר בין פיו של המוהל לבין מקום המילה (שמש מרפה סי' נ"ד, נ"ה). לעומתם היו שסברו, כי מציצה באמצעות שפופרת גרועה יותר מספיגת הדם באמצעות ספוג (עיין מטה לוי ח"ג סי' ס').

סוף דבר, היהודים שומרי התורה והמצוות שבכל העולם המשיכו לנהוג כדרך ישראל סבא, והמוהלים מוצצים בפה את מקום המילה, כפי שהאריכו הפוסקים לבאר מטעמים שונים, לבד מהמעלות הנזכרות על כך בתורת הסוד.

הפוסקים מדגישים, כי על המוהל לשמור על הגיינה גבוהה, שיהא פיו נקי ללא שמץ חולי, ושינוי צחורות ובריאות. אכן, נהוג כי המוהל מחטא את פיו בחומרי חיטוי טרם המילה, וכאשר קיים חשש לחולי, הן מצד המוהל והן מצד הנימול, נוהגים בשעת הדחק לקיים את המציצה בלא מגע ישיר עם הפה (ראה בספר "ברית אברהם הכהן" עמ' ק"צ - ר"ב).

הרפואה המודרנית לפני 2000 שנה: לסיום נציין, כי עצם טענתם של המשכילים, כי אין כל תועלת רפואית בפעולת המציצה, אשר פיערו פיהם לומר כי חכמינו זכרונם לברכה לא העמיקו לשרשי חוכמת הרפואה, הופרכה לא מכבר עם תגליות רפואיות מדהימות המוכיחות, כי חכמים הקדימו את הרפואה המודרנית בכאלפיים שנה (ראה במאמרו של הר"ר ד"ר מרדכי הלפרין הי"ו, קובץ סיני קכ"ג-ד עמ' קס"א - קע"ו).

איש, כי בימים אלו ילמד כפי שמוצע ברמב"ם לעוסקים במלאכתם - שמונה שעות ביום... לאחר מכן הזדעזע החזון איש לשמוע מפי הבחור כי גם בכל ימות השנה אינו בטוח כי הוא מגיע למספר שעות זה...

דף קל"א כגון מילה דכתיב שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב

מציאת השלל שבברית מילה

היכן רמזה מצות ברית מילה בפסוק "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב"? חכמי הדורות האחרונים ביארו, כי ברית מילה היא ממש מציאת שלל רב: רווח גדול בלא יגיעה כלל. הן אדם נימול בקטנותו ממש, בהיותו בן שמונה ימים, ללא שנשאל בדבר כלל. בהיותו בר מצוה ומחוייב במצות מילה, הוא מוצא כי הינו כבר נימול ועומד, בלא טרחה ויגיעה כלל...

הידור שלא לכעוס

רצה רבי מרדכי מנסכ"ז להדר במצוות ציצית, עמד והזמין בד מארץ ישראל. בטורח רב וביגיעה רבה עלה לו הדבר. כשהגיע הבד מסרו לאחד מתלמידיו על מנת שיתח בן פתח בית הצוואר. הלה קיפל וגזר, וכשפתח את הקפלים גילה כי... בטעות קיפל פעמיים ונוצרו שני חורים... בפיק ברכיים, בגוף רועד ובקול מגמגם סיפר על כך לרבי מרדכי. כשחיוך על שפתיו הגיב רבי מרדכי: הלא יש צורך בשני פתחים! האחד, למצוות ציצית, והאחר - לנסות את מרדכי אם יכשל בכעס...

לעילוי נשמת
רון סיני ז"ל
בן יבדלחט"א גדעון בנימין איתמר הי"ו
נלב"ע כ"ה בתמוז תשמ"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
מרת **חנה שרה גלדצהלר** ע"ה
ב"ר נפתלי שמואל ז"ל נלב"ע כ"ג בתמוז תשכ"ז
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידנו
ר' **לוסיאן גלדצהלר** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת
מרת **דאבריש וידבסקי** ע"ה
ב"ר אברהם וסרצוז ז"ל נלב"ע כ"ג בתמוז תש"ס
תנצב"ה
הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
נר ה' נשמת אדם
הרה"ח ר' **משה יצחק זיסר** ז"ל ב"ר אהרן שרגא ז"ל
נלב"ע כ' בתמוז תשנ"ז ממייסדי ומקימי בית המדרש סוכוטשוב בני-ברק
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
נר ה' נשמת אדם
הר"ר **שלמה זבולון בן דוד** ז"ל ב"ר יעקב צבי ובת שבע ז"ל
נלב"ע כ"ב בתמוז תשנ"ו **תנצב"ה**
הונצח ע"י המשפחה שיחיו - ירושלים